

af Halvøen en langstrakt, ca. 80 ha stor, Skov af ganske urskovagtig Karakter, bestaaende af gamle Ege, Linde og Bøge med frodig, tæt Underskov og et myldrende rigt Insektliv, særlig et Utal af Fluer og Myg, som udklækkes i de side, stærkt tilgroede Moser i Lavningerne mellem de gamle, parallelt løbende Havstokke, hvoraf Halvøen er opbygget; uden om Skoven dernæst til alle Sider udstrakte Strandenge, som fortsættes paa Nordsiden af Nyord. Dertil endelig Fred: paa Landtangen foran Indgangen til Skoven laa et ensomt beliggende Skovvogterhus ellers paa hele Halvøen kun et eneste lille Fiskerhus yderst ude ved Ulvshaleløbet, og Jagtretten var i Hænderne paa nogle faa kyndige og ivrige Fuglevenner og Jægere.

Selv i Slutningen af 60'erne kunde en enkelt Mand i Ulvshale rose sig af i Løbet af vistnok kun en halv Snes Aar at have skudt ca. 100 Havørne (*Haliaëtus albicilla*).

Nu er Forholdene i mange Henseender forandrede. Borthugning af Skovens gamle, store Træer, Udtørring af den Vig, som tidligere adskilte Ulvshale fra Hegneden, Udstykning af Skoven og Engene, Etablering af et Par Bøndergaarde med delvis Opdyrkning af Strandengene og endelig den tiltagende, hensynsløse Jagt har ganske sikkert i høj Grad forringet Eksistensbetingelserne for et frodigt Fugleliv. Endnu er dog Ulvshale et interessant og ejendommeligt Sted, vel værd et Besøg af Naturvenner.

FAUNISTISKE OPTEGNELSER.

AF

H. F. HAGE.

(DØD 1904 SOM OVERRETSSASSESSOR I VIBORG)

VÆSENTLIGST EFTER MEDDELELSER AF TELEGRAFBESTYRER

N. P. PETERSEN¹ I STEGE.

Red. har modtaget nedenstaaende Meddelelser fra Gustav Hage, der i et Brev af 15 Marts 1914 meddeler, at det er »Optegnelser, som jeg i denne Vinter har fundet blandt min afdøde Broders Efterladenskaber (Hother Friedenreich Hage, cand. theol. & jur. født i Stege 1849, død 1904 som Overretsassessor i Viborg; har ogsaa beskæftiget sig endel med topografiske og arkæologiske Undersøgelser paa Møen).

¹ Se Tidsskriftets 4 Aarg. S. 69.

Optegnelserne er, som det ses af Notitserne om Silkehalen, skrevne i Vinteren 1867—68, formodentlig i Juleferien, med enkelte senere Tilføjelser. De er aabenbart ikke blevne fuldførte efter den oprindelige Plan, hvad adskillige Artsnavne uden nogen Vedføjelse viser. Begyndelsen er derfor fyldigst behandlet, men det forekommer mig, at det netop nutildags kan have sin særlige, smerteblandede Interesse at se, hvor talrige Rovfuglene dengang forekom i den sydøstlige Del af Landet«.

Nomenklaturen, der var taget efter den gamle Udgave af Kjærbølling, er ændret i Overensstemmelse med den nu i Tidsskriftet brugte, hvorimod den oprindelige Ordning af Meddelelserne, der begynder med Rovfuglene, er bibeholdt ligesom de i Mskr. brugte Maal- og Vægtangivelser. — Som nævnt i Over-skriften stammer Meddelelserne for en meget væsentlig Del fra afd. Telegrafbestyrer N. P. Petersen; Petersen havde i sine yngre Aar boet i Augustenborg og Flensborg, hvorfor adskillige Iagttagelser fra disse Egne er kommen med, men det er udtrykkelig anført hver Gang. Mechlenburg, som jævnlig nævnes, var Apotheker, vistnok i Flensborg; hos Kjærbølling træffes Mechlenburgs Navn meget ofte som Meddeler om sjældnere Arter fra Sønderjylland.

Graa Grib (*Vultur monachus*). Efter Apotheker Henningsens Meddelelse blev denne Fugl skudt i Fiskbækskov¹ 18— af en Jæger Lorentzen. Fuglen, som blev anskudt, gik løs paa Jægeren, som maatte flygte ud i en Mose, hvor han fik Tid til at lade Bøssen og dræbe Dyret.

Efter Mechlenburgs Notitser er Gribben set 24 December 1834 ved Lech og Lindenitt; der var 3 i Følge; sagkyndige Mænd, som i længere Tid betragtede dem, bekræfte dette.

Kongeørn (*Aquila fulva*). En vingskudt Han blev dræbt af en Vogterdreng ved Flensborg 6 November 1853. Vingeslag 3 Al. 8", Længde 1 Al. 9", Halens Længde 13³/₄". Samme Aar blev en Hund i Nærheden af Kobbermøllen overfaldet af en saaret Fugl, som ved tililende Hjælp blev dræbt. Oftere skudt paa Møen: Liselund; 12 Marts 1865 Rosenfeldt; 13 December 1865 Røddinge; Dec. 1866, Dec. 1867 og Jan. 1868 fra Lolland til Udstopning.

¹ Vistnok i Sundeved.

Havørn (*Haliaëtus albicilla*). Forekommer næsten aarlig ved Ulvshale. 1859 fik P. 6 Ekspl. derfra, 1862 2, 1863 blev mellem 10 og 13 Dec. skudt 11 Fugle, hvoriblandt en gulhvid Varietet, som paa Ryggen havde et snehvidt Skilt; Bukser, Hale og yderste Vingefjer askegraa. (Alle de nævnte Ørne ere skudte af Indsiddet Jørgen Knudsen, som i den Tid, han har opholdt sig der, har nedlagt c. 100 Stkr.).

Modtaget som Foræring 1864 fra Rosenfeldt en gammel Han. Førnævnte Varietet blev solgt til Grev Raben paa Lolland for 23 Rdl. Januar 1865 fra Rosenfeldt 3 Fugle, af hvilke den enes Udseende aldeles stemmer med Kjærbøllings Beskrivelse af *H. leucocephalus* (L. 37", Vingestr. 93", Halens Længde 13³/₄"). 10 Januar (65?) 1 gl. Han fra Ulvshale og en ung Fugl. 3 Ekspl. fra Rosenfeldt; fremdeles 1865/66 fik P. 10 Stkr.; 1866/67 15 Eksemplarer.

Fiskeørn (*Pandion haliaëtus*). Foraar og Efteraar bemærkes denne lille Ørn flere Steder her paa Møen, navnlig opholder den sig længere Tid om Foraaret ved Gjeddesø (Løwe¹), dog kan man ikke antage, at den yngler der, da den slet ikke iagttages der om Sommeren. Skudt flere Gange ved Ulvshale; 13 April 1862 en meget smuk Han (L. 21", Vingestr. 2 Al. 3", Halens Længde 8", Vægt 2 \bar{H} 27 Lod).

Glente (*Milvus iclinus*). Yngler overalt i Møens Skovegne. Musvaage (*Buteo vulgaris*). Ligesaa.

Vintermusvaage (*Buteo lagopus*). 1863 indfandt sig her et større Antal, hvoriblandt et meget sjældent Eksemplar, som indsendtes fra Kjeldby. 1865 temmelig almindelig; 1866/67 i Mængde.

Hvepsevaage (*Pernis apivorus*). En meget smuk gl. Han skudt ved Stege 10 September 1862; Marts² 1864 i Hegningen; Septbr. 1863 blev en gl. Hun skudt i Tjørnemarken; 22 Maj tog Hr. Løwe paa Klintholm et smukt Ekemplar bort fra en Ræv. At enkelte Par yngle paa Møen, kan næppe betvivles. Endvidere er den skudt 3 Marts² 1865 (♂) i Svensmarke; i Sept. 1865 flere Ekspl.; 1866 og 67 3 Ekspl.

Vandrefalk (*Falco peregrinus*). Ved Klinten skal aarlig forekomme enkelte Individier³. Ved Ulvshale har man set den

¹ Godsforvalter paa Klintholm. ² Maa antagelig være Maj. Red.

³ I Juni 1893 havde *F. peregrinus* Rede paa Sommerspiret i det isskurede, vertikalt staaende Parti under Toppen mod Syd. Her har den haft Rede i adskillige Aar paa to forskellige Steder, hvor der endnu fornylig saas Spor af

angribe en Flok Knortegæs (*Anser torquatus*), idet den lagde sig tilbage i Luften og nedenfra for ind paa en Fugl i Flokken, som den greb i Brystet og kastede til Jorden, saa at Røveren selv fulgte med næsten lige til Jorden. En Vogterdreng, hvem Fortællingen derom skyldes (som imidlertid havde et fuldkomment Præg af Sandhed) havde opsamlet paa en Gang 3 Gæs fra Jorden og derpaa dræbt dem, idet han hurtig løb til og fordrev Falken fra dens Bytte.

Hr. Mechlenburg fik et Eksemplar, som i Kamp med *Haliaëtus albicilla* blev slaaget til Jorden og fanget levende. 1 Januar 1865 gl. Han fra Rosenfeldt, endvidere 5 November 1865; 10 December 1865 gl. Han fra Nordfeld; 2 September 1866 gl. Hun fra Klintholm.

Lærkefalk, (*Falco subbuteo*). 2 Juni 1865 kom et Kuld af Fuglens Æg fra Ulvshale, ligesaa 10 Juni 1864 (3 Stkr.); 25 Juni 1866 en gl. Hun fra Søndersognskov; 6 Juni 1867 Volden (ved Stege) ♂.

Dværgfalk (*Falco aesalon*). 3 September 1866 gl. Hun fra Tjørnemark; 24 Maj 1867 Frenderup.

Taarnfalk (*Falco tinnunculus*). Under Sandfaldet og Dronningestolen yngle flere Par. Ved Sandfaldet har jeg fundet Skaller af dens Æg. Den er oftere skudt ved Stege og andre Steder. 1868 forekom den her i større Antal; 1866 ligeledes almindelig.

Rødfodfalk (*Falco vespertinus*). 24 April 1865 blev en gl. Hun skudt i Frenderup (findes i Samlingen¹).

Duehøg (*Astur palumbarius*). Forekommer her i Mængde; i Vinteren 1863/64 udstoppet 14 Ekspl. P. har haft den i Fangenskab, hvor den holdt sig temmelig vild. Han har i Dec. 1867 her ved Stege i nogle Dage iagttaget 2 Hunner, af hvilke den ene havde Benene halvt overskudte, men fulgte med den anden og blev ernæret af den. P. antager dette interessante Tilfælde for et almindeligt Træk i Fuglelivet, da man saa ofte træffer paa saarede Fugle, og navnlig Rovfuglene aldeles ikke kunne skaffe sig deres Føde uden Kløernes Hjælp.

Spurvehøg (*Accipiter nisus*). Meget almindelig; dens Æg

Rederne. I ældre Tid har den bygget i selve Toppen i en mod Syd vendende Hulning, hvor der endnu i 70'erne var svage Rester af Reden tilbage. Den yngler formentlig endnu paa Klinten.

G. Hage.

¹ Petersens.

fra flere Steder. P. har 1867 fra en Rede faaet efterhaanden et Æg og Unger i 3 forskellige Stadier.

Rørhøg (*Circus æruginosus*). Er her almindelig; yngler i Budsemarke og Røddingsø, hvorfra P. har faaet flere Kuld af dens Æg, og ved flere Steder paa Møen.

Blaa Kærhøg (*Circus cyaneus*). 10 September 1862 blev en meget smuk gl. Han skudt ved Stege; en lignende i Marts 1864 i Hegneden.

Sneugle (*Nyctea nivea*). Skal vise sig ikke saa sjældent her paa Øen. I Vinteren 1860—61 saas den i længere Tid paa Lise-lund, var ogsaa paa Skud i Nærheden af Sønderby. 21 Februar 1866 gl. Hun skudt i Søndervestud (Vingest. 54", Halens L. 8¹/₂", Vægt 4 \mathcal{H} 1 Lod). 12 og 13 April 1866 set en halv Mil fra Stege. 21 November 1866 gl. Hun fra Lindersvold. 7 November gl. Hun fra Vordingborg.

Natugle (*Syrnium aluco*). Meget alm. her. Æggene fra Mølletaarnet (12 Marts 1862, 3 Stkr.) og flere Steder. Jeg har dem selv fra Klinteskoven og fra Kathrinedal (1 Maj 1864).

Perleugle (*Nyctale funerea*). Skudt 13 Oktober 1864 paa Nordfeld.

Slørugle (*Strix flammea*). 20 December 1866 fundet død i Raabylille, vistnok det første Bevis paa dens Forekomst her paa Øen.

Skov-Hornugle (*Otus vulgaris*). Her almindelig.

Mose-Hornugle (*Otus brachyotus*). Forekommer her ikke sjældent om Efteraaret, skudt flere Gange ved Ulvshale, hvor den formodentlig ogsaa yngler.

StorFlagspette (*Dendrocopus major*). Her overalt almindelig.

Vendehals (*Jynx torquilla*). Sjældent bemærket paa Møen. Dens Æg fundne¹ i en hul Pil i Hattemagervænget (9 Stkr.) 3 Juni 1863 og 6 bevarede, som nu er i Hr. Erichsens Samling.

Hærfugl (*Upupa epops*). Synes at være bemærket i Frenderup, ogsaa i de senere Foraar; tidligere skal den have været almindeligere paa Møen.

Isfugl (*Alcedo ispida*). Iagttaget af P. ofte ved Ballastbroen i Flensborg, hvor den i længere Tid kunde sidde paa en Pæl med Hovedet nedadbøjet uden at forandre Stilling. Hr. Mechlenburg har iagttaget den ved den aabne Strand, og jeg selv

¹ Af G. Hage.

har bemærket den ved Stokkerup (ved Øresund). Kjærbøllings Paastand er altsaa urigtig eller maa indskrænkes til det endnu mere aabne Hav¹.

Ellekrage (*Coracias garrulus*). En ung Han skudt i Ulvshale Aug. 1863; den skal have ynglet dér flere Aar i Træk, tidligere ogsaa andre Steder paa Øen. 8 Juni 1865 gl. Hun fra Ulvshale, endvidere 3 Maj 1866 fra Raaby og Tøvelde, næste Dag fra Vollerup. Kan man ikke heraf slutte, at den endnu yngler her flere Steder?

Pirol (*Oriolus galbula*). Ikke sjældnen i Nærheden af Flensborg. P. har 1859—60 faaet ikke mindre end 8 Stkr. fra Hammeved Skov; dens tomme Rede har jeg fra ham.

Stær (*Sturnus vulgaris*). I en meget streng Vinter 1860—61 opholdt 3 Stkr. sig flere Dage i Januar ved et lille Kildevæld nær ved P.s Bolig ved Ballastbroen i Flensborg.

Rosenstær (*Pastor roseus*). Skudt i Juni 1859 ved Flensborg; flere bemærkede der.

Nøddekrige (*Nucifraga caryocatactes*). Denne Fugls Æg er af Hr. Erichsen fundne paa Bornholm 23 Marts 1864; »de 4 friske Æg, der fandtes, ere aldeles karakteristiske og kunne ikke forveksles med noget andet Æg«. 3 Oktober 1864 blev en gl. Hun skudt i Hovmarken; næste Dag en gl. Han fanget i en Done paa Klintholm (begge i Samlingen); fanget 19 Oktober 1864. 3 April 1865 viste sig 4 Fugle paa Marienborg; de 3 blev skudte. Hr. Nielsen forsikrer, at han har set den ved Stege 8—9 Maj 1866.

Ravn (*Corvus corax*). Her overalt ynglende, men i næsten utilgængelige Træer. April 1866 fik P. dens Æg fra Nordfeld.

Krage (*Corvus cornix*). Et ret mærkeligt Æg har jeg fra Lukket, 25 April 1862.

Raage (*Corvus frugilegus*). Yngler her talrigt flere Steder.

Skade (*Pica caudata*). Her paa Møen fandtes i Efteraaret 1863 en Del Eksemplarer, som vare blegt askegraa paa de Dele af Kroppen, hvor den alm. Skade er sort, forøvrigt hvide. I Selskab med de andre Skader bliver denne Afart hadet og forfulgt, saa den blindt søger Tilflugt gennem Vinduer og Døre; P. fik saaledes en, grebet levende. Troværdige Folk forsikre at have set næppe flyvefærdige Unger af denne Afart, hvis Eksem-

¹ Kjærbølling skriver, at den forekommer »aldrig ved den aabne Strandbred«.

plarer ogsaa synes stadig at være mindre end den alm. Skades. P. har 28 August 1864 indsendt et Eksp. af denne Afart til Professor Reinhardt.

Skovskade (*Garrulus glandarius*). Her paa Øen har P. truffet den i April Maaned i Ulvshale, hvor den vel altsaa maa yngle. I et Par Aar bemærkede P. ikke Fuglen her, men i Okt. 1863 kom den i Flokke paa 40/50 Stkr.

Silkehale (*Ampelis garrula*). Forekommer her næsten hver Vinter, men er dog hidtil ikke set i denne Vinter, 1867—68. 1866—67 udstoppede P. 105 Eksemplarer.

Natravn (*Caprimulgus europæus*). Her ej sjælden. Selv har jeg set den paa Skovbakken i Frenderup.

Mursejler (*Cypselus apus*). Yngler i Stege under Hus- og Kirketage.

Forstuesvale (*Hirundo rustica*). Ved Augustenborg ud-rugede flere Aar i Træk et Par af disse Svaler hvidgraa eller hvide Unger. Her paa Møen fik P. 15 Juli 1864 en hvid Svale (indsendt til Prof. Reinhardt) fangen paa et Sted, hvor et Par 3 Aar efter hinanden har haft en hvid Unge, medens de andre Sødskende beholdt deres naturlige Farve.

Digesvale (*Hirundo riparia*). Yngler i alle Mergel- og Sandgrave i Frenderup og Bidsinge.

Hvidhalset Fluesnapper (*Muscicapa collaris*). Det af Hr. Scheel ved Stege skudte Eksemplar findes i P.s Samling.

Stor Tornskade (*Lanius excubitor*). Set paa Klintholm.

Misteldrossel (*Turdus viscivorus*). Her om Vinteren alm.

Sangdrossel (*Turdus musicus*). Yngler paa Volden ved Stege.

Ringdrossel (*Turdus torquatus*). I Slesvig traf P. den hvert Aar. 19 April 1866 en gl. Han fra Udby.

Vandstær (*Cinclus aquaticus*). 24 Januar 1865 fra Lise-lund. Hr. Mechlenburg har faaet dens Æg fra Krusaa Mølle. To Stkr. fra Vordingborg Januar 1869.

Hvid Vipstjert (*Motacilla alba*). Dens Æg fra Stranden ved Stege.

Høgesanger (*Sylvia nisoria*). Truffet ynglende ved Flensborg af P.

Gulbug (*Hypolais icterina*). Alm. ynglende her.

Sivsanger (*Acrocephalus phragmitis*). Ynglende i Tørve-moser i Frenderup.

Gulspurv (*Emberiza citrinella*). To mærkelige Æg har jeg fra Hattemagervænget og Ulvshale (Hosnæs).

Kærnebider (*Coccothraustes vulgaris*). Set her før i en Have.

Irisk (*Cannabina linota*). Ynglende paa Grøftevolde bag en høj Plante eller kun imellem Græsset, ogsaa i Krattet paa Skrænten ved Østersøen.

Korsnæb (*Loxia curvirostra*). Truffet her ved Byen i Slutn. af Juli 1866.

Turteldue (*Turtur auritus*). Forekommer ej sjældent i Omegnen af Flensborg, yngler ved Jægerslyst. Her paa Møen blev 31 April 1863 en smuk gl. Han skudt i Hjelm (indsendt til Museet). 4 Maj 1866 skudt i Udby.

Agerhøne (*Perdix cinerea*). Findes sparsomt ynglende paa Markerne i Frenderup.

Vagtel (*Coturnix communis*). Skal yngle udenfor Stege.

Trane (*Grus cinerea*). Skudt ved Raaby, senere i Sønderby (gl. ♂).

Rørdrum (*Botaurus stellaris*). Findes vistnok ikke mere paa Møen.

Vandrikse (*Rallus aquaticus*). 26 December 1864 modtog P. et Ekspl. med Længde 11¹/₂"", Vingeslag 15¹/₂"", Næbbets L. 1¹/₂"", midterste Taa 2"."

Thorshane (*Phalaropus fulicarius*). Skudt ved Stege den 15 Januar 1864.

Dværgterne (*Sterna minuta*). Yngler her ved Kysten.

Mellemkjove (*Lestris pomatorhina*). Skudt 28 November 1864 i Ulvshale (ung Fugl).

Fløjlsand (*Oedemia fusca*). Blev i Vinteren 1855 fangen og holdt levende en Dag.

Havlit (*Pagonetta glacialis*). Alm. her om Vinteren.

Graaand. (*Anas boscas*). Ynglende alm. i Moser.

Spidsand (*Anas acuta*). Ynglende paa Lindholm.

Toppet Skallesluger (*Mergus serrator*). Ynglende ved Ulvshale, Noret og flere Steder.

Lille Skallesluger (*Mergus albellus*). Han og Hun udstopede i Vinteren 1867—68.